

F. Xavier VILA & Vanessa BRETXA (eds.) *Language Policy in Higher Education. The Case of Medium-Sized Languages*, Bristol, Multilingual Matters, 2015, 218 pp.

La publicació del volum que ressenyem és fruit d'un seminari de recerca organitzat pel Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CSUC) de la Universitat de Barcelona durant el mes d'octubre de 2011. En aquest llibre es compilen les aportacions dels diferents experts que hi van participar per debatre sobre els reptes que planteja la internacionalització de l'àmbit de l'educació superior i la recerca a les comunitats de llengües mitjanes. El seminari forma part d'un projecte molt més ampli i general que cobreix diferents àmbits de recerca, debatuts igualment en diferents jornades.¹ El concepte de comunitat lingüística mitjana, discutit en el primer seminari que es va realitzar, sorgeix per a superar la dicotomia clàssica però molt simple de comunitats lingüístiques de llengües «majoritàries» *versus* «minoritàries». De la seva definició i dels criteris que han de complir les comunitats per a formar part del projecte se n'ocupa Vila a la introducció del llibre que se'n va derivar (Vila 2013),² una definició que ací es dona de forma molt general, «all those placed between the biggest and the smallest languages» (p. 4), i que el lector trobarà a faltar.³ Sigui com sigui, els casos que es presenten en aquest volum són els següents: el danés a Dinamarca, el txec a la República Txeca, el finès i el suec a Finlàndia, l'hebreu modern a Israel, l'afrikaans a Sud-àfrica i el català a Catalunya. Diguem, de passada, que no s'hi acaba d'entendre

1. Ens referim al projecte «La sostenibilitat de les comunitats lingüístiques mitjanes (CLM) en l'època de la globalització: noves tendències, noves solucions?» i als àmbits jurídicopolític, dels mitjans de comunicació i les TIC així com als entorns urbans. Les intervencions en format vídeo dels diferents experts que van participar en el seminari i els documents de treball que ha generat el projecte estan disponibles a la seva pàgina web: <<http://www.ub.edu/cusc/llenguesmitjanes/>>.

2. Vila, F. Xavier, ed. (2013) *Survival and Development of Language Communities. Prospects and challenges*, Bristol, Multilingual Matters.

3. Per això ens sembla important recordar-ho: (a) tenir entre 1 i 25 milions de parlants; (b) tenir una saludable transmissió intergeneracional de la llengua, i (c) ser societats postindustrials avançades socioeconòmicament.

per què l'estudi del català es restringeix al Principat, tot i que l'autora que se n'ocupa ho justifica dient que és l'únic territori que «has developed the most dynamic measures in favour of its historical language» (p. 154). Certament, no es pot pas negar això, però una al·lusió al segon criteri que ha de complir una comunitat de llengua mitjana (en el benentès que la catalana no en forma una de sola i que apareix fragmentada en diverses), tenir una saludable transmissió intergeneracional de la llengua, ens sembla un argument lliure de qualsevol sospita ideològica molt més raonable.

El volum compta amb huit capítols, sis dels quals s'hi dediquen a l'estudi de casos, amb un d'introductor i un altre de discussió i conclusió. Al primer capítol, l'editor Xavier Vila comença per plantejar la particularitat que suposa la internacionalització i l'anglització de l'educació superior en les comunitats de llengües mitjanes, on el desafiament més important no és tant la internacionalització com la viabilitat d'una llengua mitjana en l'àmbit de la recerca i del coneixement. Per tant, en aquests casos les comunitats han de fer front a dos reptes diferents: afrontar l'increment constant i la pressió de l'anglès, llengua franca per excel·lència de l'àmbit acadèmic, i mantenir i estendre l'ús d'una llengua, la pròpia, que només és present en un nombre molt reduït de centres universitaris. De com fer front a aquests nous reptes naix aquest llibre, l'objectiu del qual consisteix a respondre a les qüestions suscidades per la internacionalització, comparant casos de llengües mitjanes molt diferents. A efectes comparatius, les preguntes que havien de guiar la presentació dels convidats van ser similars i giraven al voltant de cinc temes: política lingüística, usos i competència lingüística, ideologies lingüístiques i recerca. El capítol acaba amb la presentació de les contribucions que constitueixen el gruix del llibre.

Hartmurt Haberland i Bent Preisler, de la Universitat de Roskilde, exposen el cas del danés («The position of Danish, English and Other Languages at Danish Universities in the Context of Danish Society»). Comencen defensant la consideració del danés com a llengua mitjana, amb un total de cinc milions i mig de parlants i un grau de vitalitat força alt, per a passar a explicar el que certament singularitza la societat danesa: l'elevat percentatge de població, el 86%, que pot mantenir una conversa en anglès, molt per damunt del 38% de mitjana europea. Aquesta tendència cap a la «vernacularització» de l'anglès està fomentada tant per les institucions oficials i mitjans de comunicació (*English from above*) com per la societat en general i la cultura dels joves en particular (*English from below*). Seguidament, els autors repassen els usos lingüístics a les universitats des dels seus inicis al segle xv fins al moment actual, en què es centren en quatre àrees: la formació o educació, la producció del coneixement, la difusió i la competència del personal administratiu. L'omnipresència de l'anglès no està desplaçant tant l'ús del danés com el d'altres llengües. En aquest sentit, volem fer

notar l'anomenada *paradox of internationalization* (a major quantitat de programes internacionals, menor quantitat de llengües emprades) perquè ens la trobarem igualment en els altres casos estudiats.

Tamah Sherman (Universitat de Charles, Praga) ens presenta al tercer capítol el cas del txec («The Position of Czech and Other Languages at universities in the Czech Republic: Some Initial Observations»), llengua oficial de la Universitat des de l'any 1993 (l'any en què es va constituir com a Estat independent). El capítol revisa, des d'un punt de vista etnogràfic, els problemes que sorgeixen de l'ús del txec, l'eslovac, l'alemany i l'anglès en diferents àrees de l'educació superior. Subratllem que, en comparació amb els altres països escandinaus, la societat txeca té un domini de l'anglès molt inferior i que, per això, el seu ús a la universitat en general és molt més baix. L'autor es mostra molt crític davant de les mesures hipercorrectives que s'han pres per a corregir aquesta manca de competència, com ara el fet d'exigir la publicació en revistes locals d'articles redactats en llengua anglesa. La principal preocupació ací no és tant que l'anglès pugui desplaçar el txec, com la manca de competència en llengües estrangeres.

El capítol quart, «The Position of Finnish and Swedish at Universities in Finland», a càrrec de Sabine Ylönen (Universitat de Jyväskylä) mostra una situació radicalment diferent a la del txec, sobretot perquè Finlàndia és un país oficialment bilingüe on la regulació constitucional dels usos de les llengües nacionals determina en gran mesura la política lingüística de les universitats, tot i la seua autonomia. L'autora comença presentant, de manera rigorosa i acurada, les polítiques lingüístiques de les 16 universitats públiques de Finlàndia, 9 de les quals tenen el finès com a llengua pròpia, només 2 usen el suec majoritàriament i 3 són bilingües. Basant-se en dades quantitatives procedents de diferents enquestes, el capítol segueix amb l'explicació dels usos lingüístics a diferents nivells, en la instrucció, el professorat, el personal administratiu i els estudiants. A partir d'aquesta anàlisi, s'observa que la creixent internacionalització de l'educació superior des de principis de segle pressiona per estendre l'anglès en detriment, no tant del finès i del suec, com de les altres llengües estrangeres. L'ús de la llengua anglesa, tot i l'oferta de programes de grau internacionals, encara és baix en aquest nivell per la manca d'estudiants que s'hi inscriuen, però sorprén la seua extensió en els nivells més alts, amb un 70% de tesis doctorals i un 65% de treballs científics redactats en aquesta llengua.

Deixant el cas europeu de costat, Drorit Ram (Levinsky College of Education) signa el capítol cinquè, dedicat al cas de l'hebreu: «Challenges for Hebrew in Higher Education and Research Environments». Com a Finlàndia, l'Estat d'Israel té dues llengües oficials, l'hebreu i l'àrab, però a diferència del país escandinau, l'hebreu és, *de facto*, l'única llengua en l'ensenyament superior. La primera part ofereix una

visió general de les polítiques i les ideologies que mostren els quatre agents que gestionen els usos lingüístics: el Ministeri d'Educació, l'Acadèmia de la Llengua Hebrea, els professors numeraris (*senates*) i els professors no numeraris o associats (*lecturers*). El desacord i la discrepància podrien definir els diferents punts de vista: entre *l'Hebrew only*, propugnat per l'Acadèmia i *l'Hebrew-plus-English* que promociona el Ministeri s'hi situen els professors, des dels més hebraïstes fins als més globalistes, i els associats, que solen ser més pragmàtics. La investigació de l'autora sobre les pràctiques orals i escrites de l'hebreu i de l'anglès en tres universitats que ofereix a la segona part, mostra que, en general, l'hebreu és una llengua mitjana sòlida i establida en el món acadèmic. L'autora postula que, malgrat l'augment de l'ús de l'anglès, l'hebreu no s'hi veurà desplaçat perquè compleixen funcions diferents: aquest s'usa per a les funcions locals (com a principal llengua d'instrucció i de comunicació entre les esferes acadèmiques locals) i l'altre per a les globals (per les activitats implicades en la difusió de la recerca científica a nivell internacional).

Amb el capítol sisè, «Challenges for South Africa's Medium-Sized Indigenous Languages in Higher Education and Research Environments», ens trasludem del mitjà Orient a un altre continent i, concretament, al segon país del món, per darrere de l'Índia, en què hi ha més llengües oficials: Sud-àfrica, amb 11 llengües reconegudes constitucionalment des de 1996 (l'anglès, l'afrikaans i 9 més d'africanes). Anne-Marie Beukes (Universitat de Johannesburg) ens ofereix un resum crític de com la política lingüística i els grans canvis sociodemogràfics del període postapartheid han influenciat els usos i les pràctiques lingüístiques en l'educació superior. I és que, malgrat els objectius estatals de promoure el multilingüisme, la seua exposició mostra com les universitats que usaven l'afrikaans s'han anat anglicitzant per motius polítics i econòmics.

L'últim cas inclòs en el volum és el català, presentat per la professora Eva Pons de la Universitat de Barcelona: «The Position of Catalan in Higher Education in Catalonia». L'autora comença subratllant l'exemplaritat del català com a llengua mitjana, perquè tot i no ser dominant en un estat independent, gaudeix de força vitalitat i d'un extens ús en l'educació superior. Després d'explicar detalladament el marc i la regulació lingüística del model educatiu a Catalunya, resumeix els plans recentment aprovats per les universitats catalanes per gestionar el multilingüisme així com els usos, pràctiques, competències i ideologies lingüístiques del personal (docent i administratiu) i dels estudiants universitaris. De tot plegat, mereixen ser rescatats ací tres fets: el gran suport institucional que reben les universitats catalanes, especialment per a difondre la recerca; l'augment de les diferències entre els models de les universitats, a causa del context força competitiu en què es troben per a obtenir finançament i

atraure estudiants estrangers i, finalment, el previsible desplaçament del castellà per l'anglès com a llengua franca acadèmica (amb el manteniment del català com a principal llengua d'instrucció).

El volum es tanca amb un completíssim capítol, «Medium-Sized Languages as Viable Linguae Academicae» a càrrec de F. Xavier Vila, on es recullen les principals conclusions que es poden extreure de comparar els casos analitzats. Per començar, Vila afirma que totes les llengües estudiades, exceptuant l'afrikaans, funcionen i són viables com a llengües acadèmiques, perquè, malgrat el nou context d'internacionalització i l'expansió de l'anglès, s'usen com a principals llengües d'instrucció i de l'administració. De les condicions per a mantenir aquest estatus destaquem el fort suport institucional i el sòlid establiment de la llengua en la resta de l'àmbit educatiu. El segon punt que assenyala l'autor és la coexistència amb d'altres llengües i la dependència de la societat en què s'insereix la universitat, ja que la gestió lingüística haurà de ser diferent segons el seu grau de multilingüisme. La tercera conclusió apunta l'existència de models d'especialització funcional: la majoria de les llengües analitzades funcionen com a llengües de l'administració universitària, així com d'instrucció, especialment en els graus. L'anglès, en canvi, és força més present en els màsters i doctorats i també en les ciències naturals i físiques. Un altre punt en comú i potser en què més coincideixen es refereix a l'escassa presència de les llengües mitjanes en les pràctiques lingüístiques en recerca i en les publicacions acadèmiques, espai ocupat de manera indiscutible per l'anglès. I és per aquest motiu, per l'omnipresència de l'anglès, que en la majoria de comunitats s'hi observa la reducció del repertori lingüístic dels estudiants, compost per la llengua local i l'anglès. Un altre aspecte compartit es refereix a la ideologia dominant, que divideix les llengües segons el seu grau d'utilitat en llengües «guanyadores» i llengües «perdedores». Per últim, Vila destaca que totes les comunitats han hagut de definir polítiques lingüístiques més o menys explícites per afrontar dos problemes diferents, la protecció de la llengua local i les necessitats lingüístiques derivades de la internacionalització, i acaba assenyalant les paradoxes sociolingüístiques que ha comportat aquest doble procés.

En definitiva, tenim a les mans un volum molt complet que segueix la línia de recerca oberta sobre les comunitats lingüístiques mitjanes des d'una perspectiva comparativa. No trobem res criticable, més enllà de la no-correspondència de comunitats analitzades en el volum precedent (Vila 2013). Els editors no expliquen les raons de la desaparició dels casos de dues llengües bàltiques, el letó i l'estonià, així com de l'eslovè, o la incorporació de l'eslovac i l'afrikaans. En relació amb els continguts, els diferents autors compleixen amb unes directrius que faciliten la comparació i aporten, a més, una informació de qualitat molt ben documentada que suscita interrogants i

reflexions urgents. I rematem amb una qüestió indefugible que traspua la lectura de qualsevol capítol: és l'anglès l'únic instrument d'internacionalització?

RAQUEL CASESNOVES FERRER
Universitat Pompeu Fabra
raquel.casesnoves@upf.edu